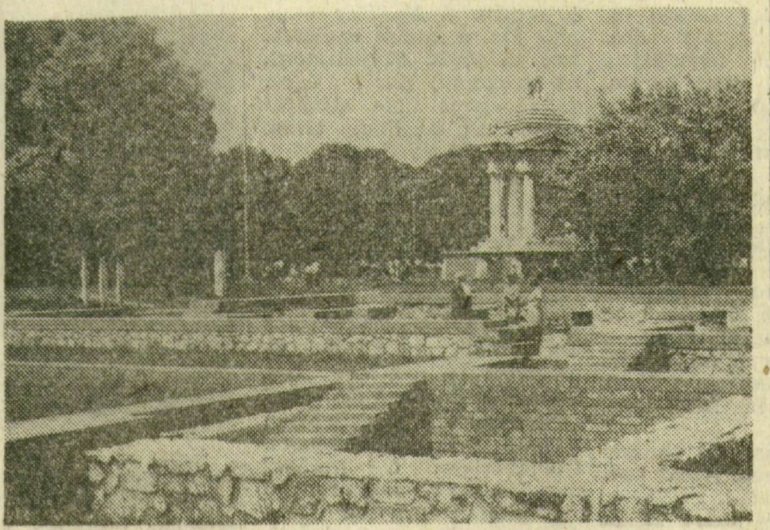

Szeri ünnep

Augusztus 20-a népünk életében három ünnep középpontja: az államalapítás, a szocialista alkotmány és az új kenyér napja. Különös jelentőséget ad az ünnepnek a helyszín, Opusztaszer. A Nemzeti Történelmi Emlékpark országalapításunk bölcsőhelye, itt rendezték el őseink az ország dolgait, évszázadokkal később ezen a földön kezdték meg a földosztást, s évek óta augusztus 20-án munkás-paraszt-értelmiségi találkozó színtere. Történelmi kontinuitás és nemzeti egység, a jól végzett munka feletti öröm és megelégedettség egyszerre kap hangot ezen a pusztán.

Az országalapítás bölcsőhelye

Opusztaszer jelkép: az országalapítás bölcsőhelye, a magyar államiság, az új hazában való megtelepülés, az otthonteremtés szimbóluma; a „második honfoglalás” jelzőkarója, az évente gazdagban újrásuló kenyér kemencéje. Opusztaszer ugyanakkor az ellentétek vidéke is, Ady maró gúnyjal ostromozta a Pallaviciniek vadászát, Juhász Gyula mindig hitt az itt élő emberekben, „gógós fajának jelképében”, Váci Mihály is megidézi e tájat: „Az első sátorjának helyére / itt verték az első karót, / s indultak ezer évet késve / a földet és hont foglalók...” Egymásra ráködnak itt a földrétegek, torlódik a történelem, népünk évszázadainak állomásait jelzik a kőrök. Szabó G. László, a megyei tanács elnökhelyettese, az Országos Emlékbizottság titkára történelmi visszapillantással kezd.

— Anonymus Gesztájában az olvasható, hogy ez az a hely, ahol „a vezér és nemesei elrendezték az ország minden szokástörvényét, meg valamennyi jogát is, hogy miképpen szolgáljanak a vezérnek meg főembereinek, vagy miképpen tegyenek igazságot bármilyen elkövetett vétékért. Egyszersmind, ott a vezér vele jött nemeseinek különböző helységeket adományozott, összes lakosságukkal együtt. Azt a helyet, ahol mindent elrendezték, a magyarok a maguk nyelvén Szerinek nevezték el, mert ott ejtették meg szeret az ország egész dolgának”. Arról a bizonyos államalapító szeri országgyűlésről csak mintegy 300 esztendővel később írott följegyzések tudósítanak. Vajon, mennyire lehettek hiteles források ezek az adatok, nem tudhatjuk. Egy biztos, nemzetünk ezt a pusztát tartja az országalapítás bölcsőhelyének. Nem lehet az sem véletlen, hogy amikor 1945 tavaszán, a felszabadulás hónapjaiban elfogadták a földreformot, ünnepi külsőségek között, a már felszabadított területek egyik legnagyobb birtokán, az opusztaszeri Pallavicini-uradalomban kezdték meg a földosztást, amit „második honfoglalás-ként” említt történelmünk. Ezer esztendő után visszakerült a föld jogos tulajdonosának, a magyar parasztembernek, innen számíttjuk az agrárreform indulását. A Makról indult, s nagyszabású pályát leírt Erdei Ferencnek, a Magyar Tudományos Akadémia főtákarának egykori kezdeményezésére született országos döntés arról, hogy nemzeti történelmünknek ezt a két-tős helyet emlékpark létesítésével méltó módon örökítsük meg.

— A 70-es évek közepén alakult meg az Országos Emlékbizottság, és dolgozták ki a fejlesztési elképzeléseket, fő irányokat.

— Igen. Az Országos Emlékbizottság — melynek elnöke Losonczi Pál elvtárs, az Elnöki Tanács elnöke — megfogalmazta az Opusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark tartalmi célkitűzéseit, fejlesztési elképzeléseit. Elkészültek a részletes dokumentációk, tervek. A munka rendkívül sokirányú, a részletkérdések gondozása, a mindennapi feladatok koordinálása a Csongrád megyei Tanács feladata. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy az utóbbi nyolc-tíz esztendőben látványosan gyarapodott az emlékpark.

— Úgy gondolom, minden létező objektum, műalkotás, egy célt szolgál: történelmi ismereteink gyarapítását, nemzet-tudatunk erősítését, a szocialista hazafiság és a népi nemzeti egység gondolatának fejlesztését.

— Az első pillanattól kezdve, elképzeléseink szempontjából, az volt, hogy összhangban politikai célkitűzéseinkkel, ezen

a történelmi helyszínen erősíthessük a hazafiság gondolat- és érzésvilágát. A történelmi azonoságtudat gazdagítására, erősítésére, a felnövekvő generációk nemzeti érzésének kibontakoztatására többféle módszert, lehetőséget dolgoztunk ki. A régészeti kutatások eredményeinek közzétételével a történelmi kontinuitást világíthatja meg, a népi kultúra emlékeinek összegyűjtése, a hagyományok, a paraszti életmód világába ad bepillantást, a képzőművészeti alkotásokkal érzelmi szinten gazdagítani az ide látogatókat, s még akkor nem beszélünk a dél-alföldi Tiszavidék ritka és csodálatos természeti adottságairól.

— Az országos emlékhely valóban sok tudomány és művészeti ág komplex egysége.

— Ha ma valaki az Árpád-emlékmű melletti dombról nézi Szer monostorának feltárt alaprajzát, a mellett kibontakozó falu házsorainak maradványait, és kicsit meglendíti fantáziáját, kialakulhat benne egy kép őseink életéről. Az itt talált román és koragóti szoboremlékeket kiegészítették, s ezek a szép darabok üzeneteket hoznak képzőművészetünk régi századaiból. A millennium időszakát az oszlopcsarnok és Árpád vezér darutollas, büszke alakja jelzi, az Alföld népének, az itt élő parasztságnak életmódjával pedig az évről évre gazdagodó falumúzeum és a mezőgazdasági gépjárműgyűjtemény ismerteti meg az érdeklődőket.

Az e tájra jellemző tanyatípusok mellett olyan kuriózumok is láthatók, mint a tanyai iskola, a paraszti olvasókör, a kovács- és szíjgyártó műhely. A szegedi kapu képzőművészeti elményeket nyújt, s már emelkedik a majdani múzeumépület, mely több kiállítás — a magyar historizmus legjelentősebb képzőművészeti alkotásait, az agrártörténet emlékeit, az ásatások leletanyagát mutatják itt be — mellett helyet kap a Feszty-körkép, 118 méter hosszú és 15 méter magas vászna is.

— Opusztaszer a millennium óta népszerű búcsújáró hely volt. Társadalmunk megtalálta azokat a kapcsolódási pontokat, amelyek segíthetik a történelmi tisztánlátást, a szocialista tudat gazdagodását, népünk önismeretét és önbecsülését. Nem véletlen, hogy augusztus 20-án évek óta tízezrek találkoznak itt.

— Bátran mondhatom, hogy közvéleményünk elfogadta azt a módosítást, mely az Árpád-emlékmű körüli rendezvények tartalmát és formáját illetően, szocialista társadalmunk hajtott végre. A történelmi helyszín és a természeti környezet, nagyszerű háttérrel szolgált augusztus 20-i programjainkhoz, melyeken sok ezer munkás, paraszt és értelmiségi vesz részt. A közeg is,

és a színes programok is, nagyszerűen segítik a nemzeti egység gondolatának erősödését. Persze, nemcsak augusztus ünnepén látogatják az emlékparkot. Szervezett csoportok és egyéni érdeklődők fokozatosan növekvő száma igazolja elképzeléseinket. Sokféle visszajelzésünk is van, dícsérek is, bírálók is. Valamennyi tanulsággal szolgálhat számunkra. Hadd említsék egy példát. Egy nyugdíjas mérnök levelében azt kérdezte, néhány éve, hogy az emlékpark árbocaira nemzeti ünnepünk miatt nem kuszlik fel lobogónk? Megszívleltük az ötletet, s azóta felvonjuk nemzeti zászlónkat Opusztaszeren is. Opusztaszer — s ezt nemcsak az évi 120 ezer látogató igazolja — immár része közgondolkodásunknak, nemzeti tudatunknak.

Kilátó és iránytű

Építőipari technikai diák letéren történelmi szakkörbe járt, délutánoként beült a Somogyi-könyvtárba, a honfoglalásról olvasni. Májig emlegeti, mennyit köszönhet Bokor István és Szabó István tanár uraknak, s ma sem érti, hogy dönthették le a monostornak az ő diákkorában még álló északi falát. Aztán műgyémesté lett, s friss diplomásként Sövényháza rendezési tervén dolgozott. Sokszor kijárt — akkor már nem volt a látogatók elől elzárt terület a mostani emlékpark —, később a fiai társaságában. „Kimentünk az űsőtáshoz, a legjobb kirándulási emlékeket onnan hoztuk haza.”

Végigböngészte az emlékeztető körképíró irodalmát is, még mit sem sejtve arról, hogy építészként, majd az ő nevét is följegyzik a későbbi Feszty-krónikák, s hogy az emlékparkkal kapcsolatos rendezési tervek egyik bábája lesz. Novák Istváné a szó:

— Hiszek a legendákban. Abban, hogy „Itt néztek szét, lórol leszállva: / — legelőnek jó lesz e táj? / Itt kezdődött nehéz próbája: / — hazának milyen lenne már?” S mivel 1978 óta a CSOMITERV építészeként vehetek részt az emlékpark új létesítményeinek tervezésében, számomra Opusztaszer egyet jelent a tájhoz, emberekhez, a néphez kötődés fogalmával. Ebből fakad a törekvés: szegényes építészeti kultúránk nem keseregve, mai tudásunk legjavával dúsítani, köríteni a beszédes romokat. Hogy idegen se legyen a tájtól, de tükrözze is, amire képesek vagyunk...

S már áll a körkép háza, külső bordáit méltóságteljes komolysággal illeszti helyre a darut vezénylő kéz. Fából, üvegből, vasbetonból az ősi kupolaformát mintázza meg.

— A hengerformának nincs köze a magyar Alföldhöz, annál inkább a kúpnak. Ezért is igyekeztem eltüntetni a körkép mindenképpen hengerformájú felüggesztő falát a jurtapalástként ráboruló szerkezettel. Gyerekkorom kedves kilátóhelye is — Kántorhalomnak hívták — egy kunhalom volt... Talán ezért nem tudtam lemondani arról az ötletéről, hogy ez az épület „iránytű” legyen a síkvidéken, s, hogy tetejéről körbepillantthasson a látogató.

— Egy házat csak akkor lehet igazán értékelni, ha elkészült. De bizonyára megfogalmazta, amire legalább gondolatban büszke...

— Azt hiszem, erénye lesz az épületnek, hogy nem csupán a monstre-körképnek ad helyet, hanem az emlékpark két kiállításának is, s, hogy a tényleges köbméteradatokhoz képest — viszonylag nem hat nagy tömegűnek. Én legalábbis így érzem, s a félkész épületet látva, többeknek feltűnt ez már. Ítéletet mondani egyébként, tényleg akkor lehet majd, ha élni kezd a ma még holt anyag. S ez különben is az építészeti kritika feladata volna...

Értem a célzást, a magyar sajtó nevében veszem a lapot. S ha arra gondolok, hogy a bejárati épület, a körkép háza, a kemping-bejárat, az étterem tetőszerkezete, sőt, a nemrégiben elkészült buszváró is kúpot-gúlat idéz (majd, már látom is az egyelőre képzeletbeli cikk címét: Kupolák a szeri pusztán...

Nemzeti vallomások

Két évvel ezelőtt, éppen augusztus 20-án, Tóth Dezső művelődési miniszterhelyettes avatta föl az Opusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark bejárati kapuját díszítő domborművet. Tóth Valéria, Szegeden élő szobrászművész alkotását. Az emberiségnek tett nemzeti vallomásnak nevezték a mintegy 70 négyzetméteres bronz domborművet. Két esztendő elteltével hogyan emlékezik erre a meghatározó jelentőségű műre az alkotó?

— Tizenöt éve, hogy tőszökekes budapesti lén-tünkre, Csongrád megyébe költöztünk. Először Vársárhelyen éltünk, majd onnan költöztünk Szeredre. Mielőtt megkaptam a megbízást, talán egyszer jártam Opusztaszeren, akkor még meglehetősen ki-etlen táj fogadott. Az utóbbi öt-hat évben viszont rengeteget fejlődött. S boldog vagyok, hogy ez azóta gyorsult föl, amióta nekem is közöm van az emlékparkhoz. A feladat nem volt egyszerű. Az épület kézen állt, a jurta szerű fogadókapu falai rézsűsen dőltek, törésvonalak szabdallák palástját. Technikailag nehezítette munkámat, hogy erős plasztikát és a síkba simuló finom részleteket, mintázást és a vésést egyaránt alkalmaztam arról nem is beszélve, hogy meg kellett oldanom a dőlés optikai kiküszöbölését. Nem a műtől szerettem volna beszélni, nem Opusztaszer őstermészetét igyekeztem megidézni, és nem eleink alakjait akartam megmintázni. A máról és magunkról próbáltam szólni, természetesen kapcsolódva tematikailag a hely szelleméhez. A környező táj szinte folytatódik a domborműben, a fiúk és lányok maj viseletében jelennek meg, s a részletek életképei mellett a két főhőnásúly az aratóünnep és az új kenyér. A táj az emberek és az ünnep ritusa rólunk, mai magvarokról szól. Ember és természet kapcsolatáról, ember és ember kötődéséről, munkáról, örömről, szabadságérzetről. Minden magam az volt, hogy a

látogatók ezzel találkozzva, ne érezzék magukat tör-nének, erősítse méltóságukat, szabadságérzetüket.

— Opusztaszeren a magyar képzőművészet történetének jó néhány korszaka jelen van, vagy lesz a jövőben. Gondoljunk csak a román és kora gótiikus szobrokra, Árpád alakjára, a nemsokára látható Feszty-körképre, a népi épületegyüttes tárgya-ra, vagy a közeljövőben felállításra kerülő többi szoborra emlékműre.

— Ez nagyszerű dolog, a történelmi ívet mű-vészetünk fejlődése is követheti, s hiszem, hogy a nézőknek, látogatóknak szükségük van az ábrázoló-művészet koronkénti egymásra épülésének doku-mentumaira. A monostor szobortöredékei, az Árpád-emlékmű párosszal teli alakja, vagy majd a Feszty-körkép és társai előlegezhetik és igazolhat-ják a mai kor képzőművészeti törekvéseit is. Fontosnak tartom, hogy minél több műalkotással találkozzanak a látogatók, mert ezek a vallomások hi-telével, érzelémgavarapító és embergazdagító módon szólnak néniünkről, önmagunkról.

— Kitejleszede művészpályáján hová rangsorolja az opusztaszeri domborművet?

— Ez a munka eddigi legjelentősebb felada-tom, A 28x23 méteres dombormű 36 figurát vo-nultat föl, annak idején 50 másza azyagból min-táztam. Úgy érzem, addigi munkásságom összefo-galása volt. Fontosat igyekeztem elmondani, egy-szerű, közérthető nyelven, örömmel és szeretettel. Sok-sok jeltől érzem, hogy ez sikerült. A dombor-mű vonzerőt jelent, sokan keresnek személyesen, levélben, vagy telefonon, miután látták ezt a mun-kát. Fontosságán pedig akkor gondolkodtam el, amikor egy holland biciklis turistával találkoztam előtte. El kellett hinnem, hogy érvényesít tudtam mondani magunkról nemcsak honfitársainknak de az idegeneknek is. Boldog vagyok, hogy ehhez a nagyszabású vállalkozáshoz én is adhattam vala-mit, talán egy köszöntő és búcsúzó gesztust, egy- Isten hozott! üdvözlést és egy Viszontlátásra! in-tést.